

Guvernul Groza: „remedii” economice, mai 1945

Acad. DINU C. GIURESCU

În primăvara 1945, situația materială era extrem de grea; dezorganizarea produsă de pierderea războiului; ocupația sovietică și cererile crescânde în contul reparațiilor; lipsa de materii prime; cheltuielile mari pentru susținerea armatei române pe frontul de Vest; situația foarte precară a transporturilor, cu parcul rulant al căilor ferate redus la mai puțin de jumătate; lipsa cronică de carburanți; tulburarea mecanismelor economice după preluarea puterii de către guvernul procomunist; inflația crescândă, ca urmare a deficitului bugetar constant, ca și lipsa accentuată de mărfuri de pe piață; seceta din 1945 (continuată și în 1946), toate acestea au făcut ca starea muncitorimii, a salariaților, în general, nu mai puțin a țăranimii din regiunile lovite de secetă, să devină din ce în ce mai apăsătoare, cu fiecare lună a anului 1945. Reacția Guvernului dr. Petru Groza are patru componente:

1. Demagogia politică și campania de presă împotriva speculanților.
2. Legislația privind specula și sabotajul economic.
3. Înființarea economatelor.
4. Începutul de „sovromizare” a economiei românești.

*

1. Lipsesc mărfurile de primă necesitate de pe piață? Faptul se datorește speculanților care le dosesc, pentru a le revinde cu profituri substanțiale: tema a fost difuzată cu mare publicitate și reluată în tot anul 1945. Nici un moment presa comunistă nu arată realitatea din economia țării.

Ofensiva demagogică începe cu editorialul „Scânteii” din 19 aprilie, „Specula și bursa neagră”: „...a fi speculant și dositor de mărfuri înseamnă a fi în solda legionarilor, fasciștilor și hitleriștilor, înseamnă a sabota redresarea țării, a fi trădător de țară”. Tema „speculanților” și dosirii mărfurilor va reveni cu o stăruință demnă de o cauză mai bună, cu o mare risipă de vorbe și acuzații.

„Speculanții și sabotorii politicii economice a guvernului vor fi loviți fără cruțare” (Bucur Șchiopu, comisar general al prețurilor, la 6 iulie). „Cetățeni, denunțând pe speculanți vă ieftiniți viața”, îndeamnă „Scânteia” zile la rând.

În loc să arate că specula și bursa neagră rezultă în principal din lipsa de mărfuri, propaganda P.C.R. inversează realitatea. Nu sunt produse pe piață deoarece ele sunt dosite și revândute la prețuri mari de anume indivizi.

*

2. a) Pentru a da credibilitate campaniei de presă, guvernul adoptă, la 3 mai, **legea nr. 351 „pentru reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic”**¹. Are 32 pagini tipărite și 72 articole. Pune accentul numai pe represiune: „50 de articole privesc infracțiunile, pedepsele, modalitățile de judecată și aplicare”. Astfel sunt delictele: „de nerespectarea măsurilor luate pentru control”, cu pedepse de închisoare corecțională de la 3 luni la 4 ani, plus amendă (articolele 17–22); specula ilicită, sancționată cu închisoare corecțională de la 1 la 12 ani și amendă (art. 23–25); 17 cazuri de sabotaj – 4 la 12 ani închisoare corecțională și amendă (art. 28); crima de sabotaj a economiei naționale – muncă silnică de la 5 la 20 ani și amendă. În cele mai multe cazuri se adaugă și confiscarea mărfurilor plus, sancțiuni administrative (art. 34).

Legea nr. 351 se aplică tuturor: industriași, comercianți de felurite categorii, meseriași, producători, persoane fizice sau juridice, publice sau private, inclusiv consumatorii! (art. 1).

Legea nu rezolva nimic pe plan economic. Constituia un fel de premieră prin multitudinea delictelor și gravitatea pedepselor. Ea slujea cu precădere propagandei partidului comunist; amăgea masa cea mare a consumatorilor care, neavizați și neinformați, ajungeau să creadă că lipsa mărfurilor de primă necesitate se datorează sabotajilor și speculanților!

b) Pentru a crea iluzia participării cetățenilor la noile reglementări, guvernul adoptă tot la 3 mai 1945 și **legea nr. 352 „pentru înființarea organelor de control cetățenesc”** (sublinierea D.C.G.). Ele funcționau pe lângă fiecare prefectură de județ. Numirile se făceau (atenție!) de Ministerul Afacerilor Interne – condus de liderul comunist Teohari Georgescu –, dintre „reprezentanții desemnați de grupările politice care intră în componerea Guvernului de concentrare democratică” (art. 2). Din opt articole ale legii nr. 352, patru cuprind latura represivă: cine se „abate de la misiunea încredințată” (aceea de control) primește închisoare corecțională de la 1 la 5 ani și interdicție corecțională de la 1 la 6 ani!

Pedepsele lovesc și pe cei ce doresc mărfurile și pe controlori, cât și pe consumatori!

c) Pentru a „demonstra” că se află în deplin control al economiei, executivul adoptă, tot la 3 mai 1945, și **legea nr. 349 „pentru reglementarea**

---

¹ Toate legile economice datate 3 mai au fost publicate în „Monitorul Oficial” („MO”) nr.101, Partea I, din 3 mai 1945. Citatele din 19 aprilie și 6 iulie 1945 în *Instaurarea totalitarismului comunist în România*, de Șerban Rădulescu-Zoner, Daniela Bușe, Beatrice Marinescu, București, Editura Cavaliotti, 1995, p. 78 și 88.

regimului prețurilor și circulației mărfurilor” (36 articole și 5 anexe, A-E). Principiul diriguitor: statul are puterea de a fixa și controla prețul mărfurilor. Sancțiunile: pentru aplicarea necorectă a dispozițiilor: închisoare corecțională de la 2 la 5 ani și confiscarea mărfurilor; „pentru depășirea prin orice mijloace a beneficiilor legale industriale sau comerciale”: închisoare corecțională de la 1-12 ani!

*

Socoteau factorii de decizie că prin intervenția masivă a statului, însoțită de cele mai drastice pedepse, vor îndrepta cu adevărat situația economică a țării? Pentru liberalii partidului condus de Gh. Tătărescu, pentru toți cei care aveau cunoștințe minimale asupra mecanismelor pieței normale, răspunsul era negativ. Niciodată și în nici o epocă, începând din antichitate, legiferarea prețurilor maxime și controlul administrației nu au sporit cantitatea de mărfuri la dispoziția consumatorilor. Nici nu au împiedicat dosirea și specula, adică „bursa neagră”.

Cele trei legi, puse concomitent în vigoare la 3 mai 1945, răspundeau însă întru totul țelurilor partidului comunist: distrugerea treptată a mecanismelor tradiționale, a componentelor unei vieți economice normale și înlocuirea lor prin modelul sovietic.

Cele trei legi constituiau numai o primă etapă. Ele aveau ca țel: „dirijarea, limitarea și controlul producției, circulației, distribuției și consumației mărfurilor, produselor și prestațiunilor de servicii ori locațiunilor de servicii și bunuri” (art. 8 din legea nr. 351).

Ele formau prima verigă în controlul complet al partidului comunist în economie; îngrădeau libera inițiativă și loveau baza financiară a întreprinzătorilor particulari – până la ultimul meseriaș, proprietar de atelier.

Legea nr. 351, „pentru reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic”, va fi aplicată ani de-a rândul. Va fi folosită în mii de cazuri, îndeosebi când începe ofensiva P.C.R. pentru lichidarea „chiaburilor”, a proprietății țărănești individuale (martie 1949).

*

3. Economatele. Trebuia totuși arătat salariaților că guvernul pune la dispoziția lor anume mărfuri, la „prețurile maxime și în măsura disponibilităților” (art. 9).

Ca atare, a fost adoptată, tot la 3 mai 1945, legea nr. 348 „pentru reglementarea salariilor și înființarea economatelor”.

Întreprinderile comerciale și industriale erau obligate „să înființeze economate pentru aprovizionarea salariaților lor cu alimente, îmbrăcăminte, lenjerie, încălțăminte și alte articole de primă necesitate...” (art. 3).

De unde marfa?

Aprovizionarea urma „să se facă în cadrul planului general întocmit de Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării... prin Oficiul economic județean de aprovizionare și control...” (art. 3 și 8).

La ce prețuri? „...La prețurile maximele și în măsura disponibilităților” (art. 9).

Nerespectarea reglementărilor din legea nr. 348 se pedepsea conform legii pentru reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic (art. 12).

Există destulă marfă pentru aprovizionarea economatelor? Evident că nu. Dar guvernul procomunist avea două țeluri:

– unul propagandistic, pentru a „dovedi” salariaților că se ocupă de nevoile lor imediate;

– al doilea, de slăbire a întreprinderilor industriale și de comerț particulare. Articolul 11 statua că „finanțarea operațiilor de aprovizionare ale economatelor se va face de întreprinderile respective” (sublinierea D.C.G.).

Economatele au funcționat cu marfă puțină, rareori cu articolele de primă necesitate. Patronii se vedeau obligați să cumpere produsele la prețurile pieței libere și să le revândă salariaților cu mari pierderi.

Era exact ceea ce urmărea guvernul procomunist. Ce rezultate au avut economatele? Răspunsul îl aflăm chiar de la conducerea P.C.R.

La Conferința Națională P.C.R. din octombrie 1945, Gheorghe Gheorghiu-Dej dă următoarele cifre „după datele existente până la 15 octombrie 1945”.

Economate înființate:	759
Salariați și membri de familie aprovizionați prin economate	1 589 512 persoane
Cantități de produse distribuite: cereale	5 252 vagoane (a 10. 000 kg)
ulei	894 000 kg
zahăr	748 000 kg
săpun	287 000 kg
pânză	1 612 000 metri
postav	464 000 metri
ciorapi	65 800 perechi

bocanci și pantofi

360 000 perechi²

Tehnica prezentării este aceea clasică regimului comunist: înșirarea de cifre globale.

Ce reprezintă cantitățile de mai sus, raportate la o perioadă de circa cinci luni (mai-octombrie 1945)? Împărțind cantitățile distribuite prin economate, la cele 1 589 512 persoane obținem:

Nr. crt.	Felul produsului	Cantitățile vândute prin economate, la preț oficial, fiecărei persoane înscrise			
		Pe cinci luni	Pe o lună	Pe zi de persoană	Observații
1.	Cereale	33 kg	6,6 kg	220 grame	Cantitățile se referă la o singură persoană înscrisă în economat
2.	Ulei	0,560 kg	0,110 kg	3,6 grame	idem
3.	Zahăr	0,490 kg	98 grame	3,2 grame	idem
4.	Săpun	0,180 kg	36 grame	1,2 grame	idem
5.	Pânză	cca 1 metru de persoană, în cinci luni			
6.	Postav	cca 28 centimetri de persoană, în cinci luni			
7.	Bocanci și pantofi	cca 0,28 dintr-o pereche de bocanci/pantofi de persoană în cinci luni ³			

Afară de „cereale” care, cât de cât, mai adăugau ceva (220 grame) traiului zilnic, la limita supraviețuirii, restul de mărfuri de primă necesitate sunt în cantități derizorii. De reținut că cifrele sunt cele prezentate de Partidului Comunist, care avea tot interesul să prezinte situația sub cele mai bune culori. Gh. Gheorghiu-Dej le-a apreciat ca „un ajutor substanțial dat salariaților...”!⁴

„Ajutorul substanțial” a fost, de fapt, **un faliment substanțial**. Chiar și conducerea P.C.R. va renunța în 1946 la economate. Demagogia politică a fost anulată de realitate. Cele 1.589.512 persoane au constatat, din propria lor experiență, că economatele erau, de fapt, baloane de săpun ce se spărgeau foarte repede.

² Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Raportul politic al Comitetului Central la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, în volumul „Articole și Cuvântări”, București, Editura P.M.R., 1951, p. 47.

³ O persoană înscrisă la Economat trebuia să aștepte circa 17-18 luni pentru a cumpăra 1 (un) metru de postav sau o pereche de bocanci/pantofi.

⁴ Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Raportul politic...*, p. 47.

*

Pachetul de măsuri economice este completat tot la 3 mai 1945, cu **legea nr. 349 „pentru reglementarea prețurilor și circulației mărfurilor”**⁵.

Prețul de vânzare era stabilit aprioric de stat printr-un „Comisariat General” (art. 3). Deciziile priveau mărfuri și servicii „de generală și strictă necesitate”; „de curentă întrebuințare” și cele „furnizate de micii industriași și meseriași patroni; comenzile speciale și reparațiile”. Numai mărfurile de lux nu intrau sub regimul prețurilor stabilite de stat (art. 1).

Beneficiul pentru producătorii industriali – și acesta supus impozitului – se stabilea la „maximum 8 la sută” (art. 12).

Vânzarea mărfurilor era de asemenea riguros controlată (art. 17-25).

Sancțiunile erau tot atât de aberante, anume:

- falsificarea elementelor de cost în actele justificative: închisoare corecțională de la 2-5 ani plus confiscarea mărfurilor;
- depășirea beneficiilor legale: închisoare corecțională de la 1-12 ani; plus amendă și confiscarea mărfurilor;
- împiedicarea controlului: închisoare corecțională de la 6 luni la 3 ani (art. 26);
- orice altă infracțiune la prevederile legii 349: închisoare corecțională 1-5 ani și amendă, eventual confiscarea mărfii.

Delațiunea este încurajată și legiferată. Comisariatul General al Prețurilor oferă o primă între 5 și 20% din valoarea mărfii confiscate oricărei persoane (afară de judecători) care denunță în scris și sub semnătură pe un sabotor sau speculant⁶.

Executivul își dădea probabil seama că nu va ameliora aprovizionarea cu alimente și mărfuri de primă necesitate prin dirijarea și controlul producției și circulației de către administrația de stat și prin edictarea unor pedepse care sfidau cea mai elementară idee la justiție. Și nici nu va controla prețurile care vor continua să urce și în 1946 și în 1947.

Dar pachetul de legi edictat la 3 mai 1945 era exact pe măsura programului și conceptelor dirigitoare ale partidului comunist. Demagogie și propagandă populistă, pe de o parte, slăbirea cât mai rapidă a proprietății particulare și a mecanismelor normale ale producției și comerțului, pe de altă parte.

*

4. Sovromizarea. Planul de comunizare a României eșalonat pe trei ani, discutat la București într-o întâlnire confidențială la 7 martie, cuprindea la punctul „(F) suprimarea treptată a firmelor de import-export care fac afaceri cu

⁵ „M.O.” nr. 101 din 3 mai 1945.

⁶ *Instaurarea totalitarismului...*, p. 89, anunțul datează din 14 iulie 1945.

SUA, Marea Britanie și îndreptarea exportului României spre Uniunea Sovietică și țările de sub dominația sovietică”⁷.

La 8 mai o delegație guvernamentală română semnează la Moscova mai multe acorduri care, de fapt, îndreptau comerțul României în primul rând spre Uniunea Sovietică.

Potrivit relatărilor oficiale, colaborarea economică urma să se dezvolte „în sensul cel mai favorabil intereselor reciproce ale părților... pe de o parte din nevoia de refacere și de consolidare a economiei și în special a industriei românești, iar pe de altă parte de interesul comercial al Uniunii Sovietice”⁸. Partea sovietică se angaja să livreze materii prime, semifabricate și alte produse. Între altele, 40.000 tone bumbac, din care 20.000 tone prelucrate în România, vor fi reexportate în Uniunea Sovietică, iar celelalte 20.000 tone erau destinate consumului intern și altor obligații internaționale ale României⁹.

Desigur, materiile prime și semifabricatele importate din Uniunea Sovietică au ajutat la funcționarea filaturilor de bumbac și a țesătoriilor.

Dar la nivelul opiniei publice, atari acorduri erau înțelese cu totul altfel. De unde și lozinca, rostită confidențial: „Trăiască Petru Bumbac care ne-a adus groaza în țară”¹⁰.

Totodată, acordurile din 8 mai hotărâu constituirea unor societăți mixte sovieto-române SOVROM. Treptat ele vor cuprinde principalele sectoare ale economiei românești. Începutul îl face SOVROMTRANSPORT, Societate anonimă Sovieto-Română de Navigație¹¹. I se conferea personalitate juridică numai pe temeiul articolului unic al legii și prin eludarea tuturor procedurilor legale „fără să mai fie necesară îndeplinirea vreunei alte formalități în acest scop”¹². „Fondatorii” semnatari din partea română: Societatea anonimă de Navigație pe Dunăre S.R.D.; Administrația de Stat a Navigației Fluviale Române N.F.R.; Administrația de Stat a Porturilor și Comunicațiilor pe Apă. Prin constituirea „Societății Sovromtransport”, instituțiile statului român care

⁷ *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane (1944-1947)*, ediție de Ioan Chiper, Florin Constantiniu și Adrian Pop, București, Editura Iconica, 1993, p. 135-139.

⁸ Ion Alexandrescu, *Economia României în primii ani postbelici (1945-1947)*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 214-215. Citatul este reluat după expunerea ministrului finanțelor Mircea Durma, care, în fruntea unei delegații, a negociat acordurile economice din 8 mai 1945, la Moscova.

⁹ Ion Alexandrescu, *op.cit.*, p. 215.

¹⁰ Comunicată subsemnatului de prietenul și colegul Nicolae Burghela, la 7 iunie 1994.

¹¹ Înființată la 19 iulie, aprobată prin legea 616 în „M.O.” nr.172 din 1 august 1945, unde se publică și statutele societății.

¹² *Ibidem*.

coordonau transporturile fluviale și maritime intrau în dependența celor sovietice¹³.

Urmează, la 8 august, Convenția pentru înființarea societății de transporturi aeriene româno-sovietice TARS¹⁴. La 26 octombrie, consiliul de miniștri aprobă funcționarea societății SOVROMPETROL pentru explorarea, exploatarea, prelucrarea și comercializarea petrolului și derivatelor. În aceeași zi primește autorizația de funcționare și SOVROMBANC¹⁵. Curând „Scânteia“ acuză de speculă și sabotaj Banca Română – principala instituție financiară a Partidului Național Liberal-Brătianu¹⁶.

Treptat, Sovrom-urile își vor extinde tentaculele asupra sectoarelor importante ale economiei românești: gaz, utilaj petrolier, chimie, construcții (civile, industriale, drumuri, poduri), metalurgie, cărbune, lemn, tractoare, filme, asigurări și extracția uraniului, în total 16 Sovrom-uri între anii 1945-1954. Pe temeiul înțelegerilor din 31 martie și 18 septembrie 1954, au fost lichidate 12 din cele 16 societăți mixte, iar în 1956 – ultimele 3 (Sovromasigurare, Sovrompetrol și Sovromcuartit). În 1952 fusese lichidat și „Sovromfilm“¹⁷.

O sumară analiză a rezultatelor, efectuată în 1965, ajunge la concluzia că „rezultatele financiare au fost negative pentru statul român“; aportul părții sovietice a constat, în principal, din „bunuri foste proprietate germană și din sume de bani încasate de la statul român pentru răscumpărarea unor bunuri și creanțe germane...“¹⁸.

*

Dar o analiză a colaborării sovieto-române, sub forma unor atari societăți mixte, necesită o amplă cercetare de arhivă.

---

¹³ Societatea de Stat pentru Navigație pe Dunăre ; Uniunea „Sovfracht” ; Societatea de Stat de Navigație pentru transportul de mărfuri și călători, pe Marea Neagră.

¹⁴ *Instaurarea totalitarismului...*, p.91.

¹⁵ *Ibidem*, p. 99.

¹⁶ *Ibidem*, p. 103.

¹⁷ *Istoria României în date*, elaborată de Dinu C. Giurescu, Horia C. Matei, Nicolae C. Nicolescu, Marcel D. Popa, Gheorghe Rădulescu, Alexandru Stănculescu, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 538.

¹⁸ *Notă cu privire la constituirea și lichidarea fostelor societăți sovieto-române (sovromuri)* : documentul, nesemnat, fără emitent și dată, este publicat în „Sfera Politicii”, nr. 36, martie 1996, p. 25-28. Din textul documentului rezultă că sinteza asupra rezultatelor sovromurilor a fost efectuată în 1965. Nu se face trimitere la vreun fond de arhivă.